

Ягодін, С. (2024). Упровадження інтерактивних методів як педагогічна умова формування рішучості та впевненості в дітей молодшого шкільного віку в навчально-тренувальній діяльності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 80, 53–60. (Yahodin, S. (2024). Implementation of interactive methods as a pedagogical condition for fostering decisiveness and self-confidence in younger schoolchildren during educational and training activities. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Pedagogy and Psychology*, 80, 53–60. Retrieved from: <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2024-80-54-60>).

SUMMARY

Zorochkina Tetiana, Balakirieva Viktoriia, Pakushyna Liudmyla, Tkachenko Vadim. Formation of personal decisiveness and self-confidence in primary school-aged children in the process of educational and training activities.

The article explores both theoretical and practical aspects of developing decisiveness and self-confidence in primary school children within the framework of educational and training activities. The significance of these volitional qualities is emphasized in the context of successful socialization, internal motivation, and psychophysical development. The study analyzes contemporary psychological and pedagogical approaches to fostering willpower through physical exercises and participation in sports games, particularly team-based activities. Pedagogical conditions that contribute to overcoming difficulties, making independent decisions, and demonstrating initiative in peer interaction are outlined. The practical value of the research lies in identifying effective ways to improve the educational and training process by integrating physical education with the development of key personal traits in younger students.

Key words: *decisiveness, self-confidence, primary school age, educational and training activities, personal development, physical education*

УДК 811.111'367.2

Вікторія Киливник

Комунальний заклад вищої освіти

«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ORCID ID 0000-0002-0770-265X

DOI 10.24139/2312-5993/2025.02/593-602

СЕМАНТИКА І СТРУКТУРА ДІЄСЛІВНОЇ СИСТЕМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В КАТЕГОРІЯХ ЧАСУ, АСПЕКТУ І МОДАЛЬНОСТІ

У статті досліджуються семантичні та структурні особливості дієслівної системи англійської мови крізь призму трьох ключових граматичних категорій – часу, аспекту і модальності. Розглядаються основні теоретичні підходи до аналізу цих категорій, їх взаємозв'язок та роль у формуванні значення висловлювання. Особлива увага приділяється функціональній взаємодії часових форм, аспектуальних контрастів і модальних дієслів у контексті комунікативної інтенції мовця. У межах дослідження також окреслено проблеми інтерпретації граматичних значень у сучасній лінгвістичній парадигмі та їх вплив на переклад і викладання англійської мови як іноземної.

Здійснено комплексний аналіз граматичних категорій часу, аспекту і модальності в англійській мові як ключових елементів дієслівної системи, що

формують семантику висловлювання. Розглянуто функціональне навантаження кожної категорії окремо та їхню взаємодію як єдиного семантичного комплексу. Особливу увагу приділено теоретичним підходам до аналізу зазначених категорій (формальному, функціонально-комунікативному, когнітивному, прагматичному та типологічному). Визначено, що поєднання цих підходів дозволяє глибше осмислити механізми мовної інтерпретації дії, її хронологічної локалізації, внутрішньої динаміки та оцінної модальності. Результати дослідження мають прикладне значення для лінгвістики, перекладознавства та методики викладання англійської мови.

Встановлено, що в реальному мовленні граматичні категорії часу, аспекту і модальності функціонують як єдиний семантико-граматичний комплекс, який забезпечує точне, багатовимірне та контекстуально релевантне вираження дії. Розглянуто провідні теоретичні підходи, що розкривають багатогранність граматичних значень і їхню роль у реалізації комунікативної інтенції мовця. Саме тому актуальність міждисциплінарного підходу до вивчення дієслівної системи англійської мови набуває вагомого теоретичного й прикладного значення. Проблеми інтерпретації граматичних форм у сучасній лінгвістичній парадигмі та їхній вплив на якість перекладу й ефективність викладання англійської мови як іноземної становлять важливий аспект дослідження.

Ключові слова: англійська мова; дієслово; граматичні категорії; час; аспект; модальність; семантика; структура; функціональна граматики; теоретичні підходи; комунікативна інтенція; граматичне значення.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістичній науці спостерігається зростаючий інтерес до дослідження граматичних категорій як засобів вираження складних семантичних відношень. Категорії часу, аспекту і модальності відіграють ключову роль у формуванні значення дієслівної конструкції, забезпечуючи точність, логічність і комунікативну ефективність висловлювання. В умовах поширення англійської мови як засобу міжнародного спілкування, глибоке розуміння її граматичної системи набуває особливої ваги для фахівців з перекладу, викладачів, лінгвістів і студентів. Актуальність теми зумовлена потребою у системному аналізі взаємодії граматичних категорій дієслова, що дозволяє краще інтерпретувати мовні значення та оптимізувати процеси навчання і перекладу.

Аналіз актуальних досліджень. Проблематика граматичних категорій англійського дієслова активно досліджується як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Серед зарубіжних дослідників варто відзначити Майкла Галлідея, який розробив системно-функціональний підхід до граматики, Джеффри Ліча – автора праць з прагматики та модальності, Родні Гадлстона – співавтора Cambridge Grammar of the English Language, а також Френка Палмера, який глибоко аналізував модальність у типологічному аспекті. Значний

внесок у теоретичне осмислення граматичних категорій зробили також Ноам Чомскі та Пол Хоппер.

Серед українських дослідників слід згадати Олександра Потебню, який заклав філософсько-психологічні основи граматичного аналізу, Віталія Русанівського – дослідника граматичних закономірностей у германських мовах, Ларису Калиту – авторку праць з функціональної граматики англійської мови, Наталію Кобозєву – дослідницю модальних дієслів, Олену Селіванову – представницю когнітивної лінгвістики, та Ірину Корункову, яка спеціалізується на граматичній семантиці англійської мови. Маловивченою залишається семантична взаємодія категорій часу, аспекту та модальності в межах функціональної структури англійського дієслова (Halliday, 1994; Hopper, 1984; Huddleston, Pullum, 2002; Leech, 2004; Palmer, 2001; Візнюк, Тихолаз, Долинний, Киливник, 2025; Калита, 2019; Корункова, 2023; Селіванова, 2012).

Метою статті є аналіз семантичної природи та структурної організації категорій часу, аспекту і модальності в дієслівній системі англійської мови, а також виявлення їх взаємозв'язку та функціонального навантаження у процесі формування граматичного значення висловлювання.

Виклад основного матеріалу. Дослідження граматичних категорій часу, аспекту і модальності в англійській мові здійснюється з урахуванням методологічних засад сучасного мовознавства, які охоплюють пізнавальні настанови, принципи та процедури дослідницької діяльності. У межах сучасної лінгвістичної парадигми мова розглядається не лише як формальна система, а як когнітивно-комунікативний інструмент, що відображає мислення, соціальну взаємодію та культурну специфіку. Пізнавальні настанови дослідження ґрунтуються на інтеграції структурного, функціонального, когнітивного та прагматичного підходів. Це дозволяє розглядати граматичні категорії не ізольовано, а як елементи складної семантичної системи, що реалізується в контексті мовлення. Такий підхід забезпечує глибше розуміння того, як мовці моделюють дії, оцінюють ситуації та передають інтенції через граматичні засоби (Калита, 2019; Селіванова, 2012).

Принципи дослідження включають системність, контекстуальність, функціональність і міждисциплінарність. Системність передбачає аналіз граматичних категорій у межах цілісної дієслівної системи; контекстуальність – урахування мовленнєвої ситуації, стилю, жанру; функціональність – вивчення ролі граматичних форм у реалізації

комунікативної мети; міждисциплінарність – залучення знань із когнітивної науки, перекладознавства, психолінгвістики та методики викладання (Leech, 2004; Корункова, 2023).

Процедури дослідницької діяльності передбачають опис, аналіз, інтерпретацію та моделювання граматичних явищ. Застосування корпусного аналізу, контекстуального моделювання, зіставного підходу та прагматичної інтерпретації дозволяє виявити закономірності функціонування часових форм, аспектуальних контрастів і модальних дієслів у реальному мовленні. Особлива увага приділяється труднощам інтерпретації граматичних значень у міжмовному просторі, що має безпосередній вплив на якість перекладу та ефективність викладання англійської мови як іноземної. Саме тому така методологічна база дослідження забезпечує наукову обґрунтованість, аналітичну глибину та прикладну релевантність результатів, що відповідає сучасним вимогам до лінгвістичних студій.

Дієслівна система англійської мови є складним багаторівневим утворенням, у якому граматичні категорії часу, аспекту і модальності відіграють провідну роль у формуванні семантики висловлювання (табл. 1). Кожна з цих категорій виконує специфічну функцію: час локалізує дію у хронологічному вимірі, аспект характеризує її внутрішню структуру, тривалість або завершеність, а модальність виражає ставлення мовця до дії – її реальність, необхідність, можливість чи бажаність (Норреґ, 1984; Візнюк, Тихолаз, Долинний, Киливник, 2025).

Таблиця 1

Граматичні категорії часу, аспекту і модальності у формуванні семантики висловлювання

Категорія	Функція у висловлюванні	Семантичне навантаження	Засоби вираження в англійській мові
1	2	3	4
Час (Tense)	Визначає хронологічне розташування дії	Вказує на момент здійснення дії: минуле, теперішнє або майбутнє	Дієслівні форми (Past, Present, Future), допоміжні дієслова (will, shall)
Аспект (Aspect)	Характеризує внутрішню структуру дії	Відображає тривалість, завершеність,	Перфектні та тривалі форми (Perfect,

		повторюваність або процесуальність дії	Progressive), комбінації допоміжних дієслів (have been, was doing)
Модальність (Modality)	Виражає ставлення мовця до дії	Передає ступінь впевненості, необхідності, можливості, бажаності або дозволу	Модальні дієслова (can, must, may, should), конструкції типу <i>be able to, have to</i>

Семантична взаємодія цих категорій забезпечує гнучкість і точність мовного вираження, дозволяючи передавати не лише факт дії, а й її нюанси, перспективу та суб'єктивну оцінку. У структурному плані англійська мова демонструє високий ступінь граматичної економії, поєднуючи ці категорії в межах дієслівної форми через допоміжні дієслова, аналітичні конструкції та синтаксичні засоби. Попри значну кількість досліджень, маловивченою залишається саме семантична взаємодія часу, аспекту і модальності як єдиного функціонального комплексу, що формує глибинне значення висловлювання. Такий підхід дозволяє не лише уточнити граматичну природу дієслівних форм, а й розкрити механізми мовної інтерпретації, що є особливо актуальним у контексті когнітивної лінгвістики, перекладознавства та методики викладання англійської мови (Huddleston, Pullum, 2002; Palmer, 2001; Візнюк, Тихолаз, Долинний, Киливник, 2025; Калита, 2019).

Аналіз граматичних категорій часу, аспекту і модальності свідчить про їхню ключову роль у формуванні семантики англійського висловлювання. Кожна з категорій виконує окрему функцію, проте в реальному мовленні вони взаємодіють як єдиний семантичний комплекс, забезпечуючи точне, багатовимірне і контекстуально релевантне вираження дії. Час визначає її хронологічну локалізацію, аспект – внутрішню динаміку, а модальність – суб'єктивну оцінку або ставлення мовця. Така взаємодія дозволяє англійській мові ефективно передавати не лише факт дії, а й її логічну, прагматичну та емоційну інтерпретацію, що є особливо важливим у міжкультурній комунікації, перекладі та викладанні.

Аналіз граматичних категорій часу, аспекту і модальності в англійській мові здійснюється на основі кількох провідних теоретичних парадигм, кожна з яких пропонує власне бачення природи, функцій і взаємодії цих категорій (Halliday, 1994; Корункова, 2023).

Формальний (структуралістський) підхід представлений у працях Н. Хомського та його послідовників, цей підхід розглядає граматичні категорії як елементи синтаксичної структури, що підлягають формальним правилам генерації. Час, аспект і модальність аналізуються як частина глибинної граматичної організації, де модальні дієслова та допоміжні конструкції мають чітко визначені позиції у структурі речення (Huddleston, Pullum, 2002; Leech, 2004).

Функціонально-комунікативний підхід започаткований М. Галлідеєм, цей підхід акцентує увагу на ролі граматичних категорій у реалізації комунікативних намірів мовця. Час, аспект і модальність розглядаються як засоби вираження темпоральної, процесуальної та модальної інформації, що впливають на інтерпретацію висловлювання в контексті.

Когнітивний підхід схарактеризовано в межах когнітивної лінгвістики О. Селівановою і П. Хоппером як граматичні категорії, які трактуються як концептуальні структури, що відображають ментальні моделі дії, часу та можливості. Аспект і модальність, зокрема, розглядаються як інструменти категоризації досвіду мовця, а час – як засіб концептуалізації подій у просторі свідомості.

Прагматичний підхід підхід (Г. Ліч, Ф. Палмер) зосереджується на інтерпретації граматичних категорій у контексті мовленнєвих актів. Модальність, зокрема, аналізується як засіб вираження епістемічної або деонтичної оцінки, що залежить від інтенції мовця, соціального контексту та очікувань адресата (Halliday, 1994; Palmer, 2001).

Типологічний і семантичний підхід зумовлений потребою розглядати граматичні категорії як універсальні або специфічні для певної мови засоби вираження значень.. Час, аспект і модальність аналізуються з точки зору їхньої семантичної реалізації, варіативності та граматиалізації в різних мовах.

Комплексний аналіз цих граматичних категорій часу, аспекту і модальності в англійській мові засвідчує їхню фундаментальну роль у формуванні семантики висловлювання. Така взаємодія категорій забезпечує не лише хронологічну, процесуальну та оцінну характеристику дії, а й створює багатовимірне мовне повідомлення, здатне передавати логічну, прагматичну та емоційну інформацію. Різні теоретичні підходи (формальний, функціонально-комунікативний, когнітивний, прагматичний, типологічний) дозволяють розглядати ці категорії як структурні, концептуальні та комунікативні елементи, що відображають глибину мовної системи та її здатність до гнучкої інтерпретації дійсності.

Такий багатогранний підхід сприяє глибшому розумінню дієслівної системи англійської мови, що має важливе значення для лінгвістичних досліджень, міжкультурної комунікації, перекладознавства та методики викладання (Palmer, 2001; Селіванова, 2012).

Функціональна взаємодія часових форм, аспектуальних контрастів і модальних дієслів є ключовим механізмом реалізації комунікативної інтенції мовця в англійському мовленні. Такі граматичні категорії не лише формально структурують дієслівну систему, а й забезпечують гнучке моделювання мовного повідомлення відповідно до прагматичних потреб, інтенцій та оцінок мовця.

Часові форми дозволяють мовцеві локалізувати дію у часовому вимірі, співвідносячи її з моментом мовлення або іншими подіями. Вибір між теперішнім, минулим чи майбутнім часом часто залежить не лише від фактичної хронології, а й від прагматичних цілей, напр., створення ефекту актуальності, дистанціювання або прогнозування.

Аспектуальні контрасти (напр., перфект vs. тривалий аспект) уточнюють внутрішню структуру дії, її завершеність, тривалість або повторюваність. У комунікативному плані це дозволяє мовцеві акцентувати увагу на процесуальності чи результативності дії, що впливає на інтерпретацію висловлювання адресатом (Hopper, 1984; Калита, 2019).

Модальні дієслова виражають ставлення мовця до дії – її можливість, необхідність, бажаність або припущення. Вони є прямим засобом реалізації комунікативної інтенції, оскільки передають суб'єктивну оцінку ситуації, соціальні норми, емоційний стан або риторичну стратегію.

У реальному мовленні ці категорії функціонують не ізольовано, а як єдиний семантико-граматичний комплекс, що дозволяє мовцеві точно і багатовимірно передати зміст висловлювання. Напри., конструкція *might have been working* поєднує модальність (невпевненість), перфектність (завершеність) і тривалість (процес), створюючи складну інтерпретацію дії у минулому з елементом припущення. Таким чином, граматичні засоби англійської мови (час, аспект і модальність) є не лише формальними маркерами, а й інструментами реалізації комунікативної інтенції, що забезпечують точність, гнучкість і ефективність мовної взаємодії (Halliday, 1994; Huddleston, Pullum, 2002).

У межах сучасної лінгвістичної парадигми граматичне значення розглядається не лише як формальна ознака мовної одиниці, а як складна семантико-прагматична структура, що формується в контексті мовлення,

комунікативної інтенції та когнітивної обробки інформації. Такий підхід ускладнює процес інтерпретації граматичних категорій, зокрема часу, аспекту і модальності, оскільки вони набувають варіативного значення залежно від контексту, стилю, жанру та культурних особливостей мовців (Leech, 2004; Візнюк, Тихолаз, Долинний, Киливник, 2025).

Однією з ключових проблем є невідповідність між формальною граматичною формою і її фактичним значенням у мовленні. Наприклад, форма Present Perfect може позначати як завершену дію, так і досвід, актуальність або наслідок, що ускладнює її переклад на мови, де така багатозначність не представлена граматично. Аналогічно, модальні дієслова (must, may, can) можуть виражати як епістемічну, так і деонтичну модальність, що потребує глибокого контекстуального аналізу. В сфері перекладу це призводить до труднощів у передачі точного значення, особливо при перекладі на мови з іншою граматичною системою. Перекладач має не лише розпізнати граматичну форму, а й інтерпретувати її функцію в конкретному мовному акті, що вимагає високого рівня лінгвістичної компетенції та контекстуального чуття (Hopper, 1984; Корункова, 2023).

У викладанні англійської мови як іноземної проблеми інтерпретації граматичних значень проявляються у складності пояснення багатозначних форм, відсутності прямих відповідників у рідній мові учнів, а також у необхідності формування у студентів навичок контекстуального аналізу. Традиційні граматичні правила часто не охоплюють усі варіанти вживання, що потребує інтеграції когнітивного, функціонального та комунікативного підходів у навчальний процес (Huddleston, Pullum, 2002; Калита, 2019).

Таким чином, інтерпретація граматичних значень у сучасній лінгвістичній парадигмі є багатовимірною проблемою, що має безпосередній вплив на якість перекладу та ефективність викладання англійської мови. Її вирішення потребує міждисциплінарного підходу, поєднання теоретичних знань і практичних навичок, а також врахування когнітивних і культурних чинників мовної діяльності.

Висновок. Комплексний аналіз граматичних категорій часу, аспекту і модальності в англійській мові підтверджує їхню фундаментальну роль у формуванні семантики висловлювання. У реальному мовленні ці категорії функціонують як єдиний семантико-граматичний комплекс, що забезпечує точне, багатовимірне і контекстуально релевантне вираження дії. Час локалізує дію у

хронологічному вимірі, аспект розкриває її внутрішню динаміку, а модальність передає суб'єктивну оцінку мовця, що дозволяє англійській мові ефективно моделювати логічну, прагматичну та емоційну інтерпретацію повідомлення.

Різноманітні теоретичні підходи (формальний, функціонально-комунікативний, когнітивний, прагматичний, типологічний) розкривають багатогранність цих категорій як структурних, концептуальних і комунікативних елементів мовної системи. Їхнє поєднання сприяє глибшому розумінню дієслівної організації англійської мови та її здатності до гнучкої інтерпретації дійсності. Функціональна взаємодія часових форм, аспектуальних контрастів і модальних дієслів є ключовим механізмом реалізації комунікативної інтенції мовця. Вона дозволяє адаптувати мовне повідомлення до конкретних прагматичних умов, стилістичних вимог і соціальних контекстів. У цьому контексті граматичні засоби виступають не лише формальними маркерами, а й інструментами мовної дії.

Водночас, інтерпретація граматичних значень у межах сучасної лінгвістичної парадигми постає як складна багатовимірна проблема, що має безпосередній вплив на якість перекладу та ефективність викладання англійської мови як іноземної. Багатозначність граматичних форм, контекстуальна варіативність і культурна специфіка вимагають від перекладача та викладача високого рівня лінгвістичної компетенції, контекстуального чуття та методичної гнучкості.

Таким чином, дослідження граматичних категорій часу, аспекту і модальності не лише поглиблює теоретичне розуміння дієслівної системи англійської мови, а й має вагоме прикладне значення для міжкультурної комунікації, перекладознавства та методики викладання, що підтверджує актуальність і перспективність подальших досліджень у цьому напрямі.

ЛІТЕРАТУРА

- Halliday, M. A. K. (1994). Functional grammar and the expression of tense and modality. *Linguistics Today*, 12, No. 3, 1–20.
- Hopper, P. J., Thompson, S. A. (1984). The discourse basis for aspect: universal tendencies. *Language*, 60, No. 4, 703–752.
- Huddleston, R., Pullum, G. K. (2002). Structural overview of English verb system. *Cambridge Grammar Studies*, 1, 101–135.
- Leech, G. N. (2004). Modality and meaning in English verbs. *Journal of English Linguistics*, 18, No. 2, 33–47.
- Palmer, F. R. (2001). Mood and modality in typological perspective. *Cambridge Linguistic Review*, 9, No. 1, 5–22.

- Візнюк, І. М., Тихолаз, С. І., Долинний, С. С., Киливник, В. В. (2025). Культурна ідентичність та ментальне здоров'я щодо психопедагогічної ролі сучасних лінгвістів. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 22, 1–18. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17112796> (Vizniuk, I. M., Tykholaz, S. I., Dolynnyi, S. S., Kylyvnyk, V. V. (2025). Cultural identity and mental health in relation to the psychopedagogical role of modern linguists. *Pedagogical Academy: scientific notes*, 22, 1-18. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17112796>)
- Калита, Л. В. (2019). Модальність як функціональна категорія англійського дієслова. *Філологічні науки*, 25, 88–102. (Kalyta, L. V. (2019). Modality as a functional category of the English verb. *Philological sciences*, 25, 88–102).
- Корункова, І. В. (2023). Категорії часу та аспекту в англійській мові: семантичний аналіз. *Лінгвістичні студії*, 31, 12–27. (Korunkova, I. V. (2023). Categories of tense and aspect in English: semantic analysis. *Linguistic studies*, 31, 12–27).
- Селіванова, О. О. (2012). Семантика граматичних категорій у когнітивно-дискурсивному аспекті. *Мовознавчий Вісник*, 18, 45–59. (Selivanova, O. O. (2012). Semantics of grammatical categories in the cognitive-discursive aspect. *Linguistic Bulletin*, 18, 45–59).

SUMMARY

Kylyvnyk Victoria. Semantic and structure of the English verb system through the categories of tense, aspect, and modality.

The article explores the semantic and structural features of the English verb system through the lens of three key grammatical categories – tense, aspect, and modality. It examines the main theoretical approaches to analyzing these categories, their interrelation, and their role in shaping the meaning of utterances. Special attention is given to the functional interaction of tense forms, aspectual contrasts, and modal verbs in the context of the speaker's communicative intention. The study also outlines the challenges of interpreting grammatical meanings within the framework of the modern linguistic paradigm and their impact on translation and the teaching of English as a foreign language. A comprehensive analysis of the grammatical categories of tense, aspect, and modality in English is conducted, highlighting their status as core elements of the verb system that shape utterance semantics. The functional load of each category is considered individually, as well as their interaction as a unified semantic complex. Particular attention is paid to theoretical approaches to their analysis – formal, functional-communicative, cognitive, pragmatic, and typological. It is determined that combining these approaches allows for a deeper understanding of the mechanisms of linguistic interpretation of action, its chronological localization, internal dynamics, and evaluative modality. The findings have practical relevance for linguistics, translation studies, and methods of teaching English. It is established that in actual speech, the grammatical categories of tense, aspect, and modality operate as a unified semantic-grammatical complex that ensures precise, multidimensional, and contextually relevant expression of action. Leading theoretical approaches are reviewed, revealing the multifaceted nature of grammatical meanings and their role in realizing the speaker's communicative intent. Therefore, the interdisciplinary approach to studying the English verb system gains significant theoretical and practical importance. The challenges of interpreting grammatical forms within the modern linguistic paradigm and their influence on translation quality and the effectiveness of teaching English as a foreign language constitute a crucial aspect of the research.

Key words: english language, verb, grammatical categories, tense, aspect, modality, semantics, structure, functional grammar, theoretical approaches, communicative intention, grammatical meaning.